

חובת התשובה המיוחדת בימים נוראים

במוצאי מנוחה קדמנוך תחילה

אנו פותחים באמירת סליחות שתלווה אותנו מכאן ועד יום הכיפורים, ואנחנו נכנסים לתקופה של חשבון נפש ושל תיקון. השאלה שמלווה אותנו מדי שנה, היא אודות עבודת ד' הראויה בימים אלו. הרי חובת התשובה היא כל השנה כולה, ואדם שחטא חייב לחזור בתשובה, וממילא נשאלת השאלה מה מיוחד בעבודת התשובה של ימים אלו, במה מוטל עלינו להתמקד ולהתחדש. נתבונן יחד בשאלה זו, תוך שאשתף אתכם בחוויות אישיות שלי מהשנה החולפת, שנה שבה נסתלק לבית עולמו אבי מו"ר הכ"מ.

אני מתוודה בפניכם, שמאז היום המר והנמהר א' באייר, יום הסתלקותו של אבא זצ"ל, אני מצוי מדי יום בחוויית תשובה. רבותינו הראשונים תיארו את תהליך האבל כתהליך של תשובה. כך כותב הרמב"ן בהקדמתו לתורת האדם:

וראוי לנו להבין כי האבל עבודה לאלהינו יתברך, על דרכים מיוחדים, להתאונן ולהתבונן בסופו מה יהיה, ולדעת ביתו איה, וכענין הזה כתוב טוב אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו, וכתוב טוב כעס משחוק כי ברוע פנים ייטב לב, ונאמר עת לבכות, ואמרו רבותינו ז"ל הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו'.

אף הרמב"ם בהלכות אבל יג, יב תיאר את חוויית האבל כחוויית תשובה:

כל מי שאינו מתאבל כמו שצוו חכמים הרי זה אכזרי, אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה,

האבל מכה אותך במודעות לסופיות של החיים, לכך שהם קצובים, וממילא יקרים, בכך שאינך יודע כמה שנות חיים נקצבו לך. אם לא היה מוות לא היה ערך לחיים שהיו משאב מבוזבז. האמונה בהשגחה ובדין אמת של הקב"ה מעמידה אותנו על משמעות המעשים שלנו ועל כך שיש דין ויש דיין, ועלינו לכלכל את מערכות חיינו בצורה משמעותית לפי רצון ד'. הדברים אמורים בכל אבל, ונכונים ביתר שאת בפטירת הורה. אבל על הורה מטלטל את ההווה שלך כולה. ההורה הוא השורש של חיידך. האבל על הורים חמור יותר לא כי הצער גדול יותר אלא כי הם השורש של חיינו. מאז פטירתו של אבא, אני חי מתוך תודעה של חיים קצובים. דמות דיוקנו של אבא, השקול והמדוד, שרתם את כל כוחותיו בעבודה מאומצת של עבודת ד' והרבצת תורה, נראית לי מדי יום בחלון ומציפה אותי בשאלות אודות האופן בו אני מנהל את חיי. מה טיבה של חוויית התשובה של האבל? בשונה מתשובה כל השנה כולה שהיא על מעשים ספציפיים מהעבר,

תשובת האבל היא על הרגלי החיים. דמות האב תובעת תשובה [?] האם אני דורש מעצמי מספיק?
האם אני מתאמץ מספיק? האם אני מציב לעצמי את היעדים הנכונים? האם אני עם סדרי
עדיפויות נכונות? האם אני שוקל דברים בצורה מדודה מתוך מבט תורני מוסרי?

יש תשובה על מעשים מהעבר שאנחנו מתחרטים עליהם, ובצדס יש תשובה על ההרגלים שלנו.
סבי מו"ר הרב זצ"ל העמיד אותנו על סתירה ברמב"ם באשר לסדר התשובה. בפרק א' הוא מציין
לחרטה קודם קבלה לעתיד [?] "כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי
כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה", ואילו בפרק ב' הוא מקדים את
הקבלה לעתיד לחרטה [?] "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור
בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי
נחמתי".

מסתבר שהסדר משתנה בסוגי תשובה שונים.

תשובה על מעשים רעים מתחילה בחרטה וממנה לקבלה לעתיד. לעומת זאת, תשובה על הרגלים
[?] דווקא מתחילה בקבלה לעתיד, ואם אנחנו מצליחים לשנות הרגלים, אנחנו מתחרטים על
ההרגל הישן והקודם.

ומכאן לשאלה שפתחנו בה [?] חובת התשובה כל השנה כולה היא על חטאים. באלול נחזור
בתשובה על ההרגלים שלנו. האם אנחנו דורשים מספיק מעצמנו? האם עושים כמה דברים בבת
אחת? מה הרגלי הנהיגה שלנו? כמה תורה אנחנו לומדים ובאיזו רמה? עד כמה אנחנו מוסריים?

נתפלל לקב"ה שיטהר את לבנו לעבדו באמת, תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה, שנה
טובה לכל הקהילה ולכל בית ישראל.